

A photograph of children playing with bubbles, framed by a red circular border. The background is a lush green wall with many colorful bubbles floating in the air. The children are in the foreground, reaching up towards the bubbles. One boy in a blue and white checkered shirt is smiling and looking up. Another child in a dark blue shirt is also reaching up. A girl with glasses is partially visible on the left.

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTIA LASTEN KANSSA

Pelastakaa Lapset

Käytännöllinen opas
lapsivaikutusten
arvioinnin tekemiseen
yhdessä lasten kanssa

Tervetuloa innostumaan!

Tämän oppaan taustalla on palo lapsen oikeuksien edistämiseen sekä erityisesti lasten osallisuuden oikeuden toteutumiseen! Me kirjoittajat olemme pitkään työskennelleet erilaisissa lapsiperheiden palveluissa, lasten osallisuutta kehittävässä hankkeissa tai lapsen oikeuksia edistävässä vaikuttamistyössä. Olemme vuosien varrella oppineet lapsilta paljon siitä, millaiset kohtaamiset ja osallisuuden tavat ovat lapsille mielekkäitä ja miten kyvykkäitä lapset ovat kertomaan ajatuksistaan, kun vain saavat siihen mahdollisuuden ja turvalliset puitteet. Olemme myös vakuuttuneet, että lasten näkemyksiä kuulemalla ja niitä huomioon ottamalla voimme tehdä parempia ja vaikuttavampia päätöksiä lapsia koskevissa asioissa.

Opas sai alkunsa myös siitä havainnosta, että jo olemassa olevissa materiaaleissa lapsivaikutusten arvioinnista ei ole riittävästi ohjeistettu lasten kuulemistä osana kokonaisvaltaista vaikutusten arviointia. Yhteistyössä erityisesti kuntatodimijoiden kanssa olemme saaneet kuulla sekä erinomaisia esimerkkejä onnistuneista ja vakiintuneista käytännöistä mutta myös toivetta siitä, että lasten näkemysten kuulemiseen tarvittaisiin lisää käytännöllisiä ja konkreettisia apuvälineitä. Kiitokset tämän oppaan syntymisestä kuuluvat siis yhteis-

työkumppaneillemme ja erityisesti niille kunnille, jotka kirjoittamisen eri vaiheissa sitä kommentoivat. Kiitos Pirkanmaan Tulevaisuuden sotekeskus -hankkeelle ja siinä mukana olleille kunnille sekä Jyväskylän ja Oulun kaupungeille. Arvokkaita kommentteja saimme myös Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiöltä sekä Pirkanmaan maakunnalliselta nuorisovaltuustolta. Kiitos niistä! Erityisen kiitoksen haluamme vielä osoittaa kaikille niille lapsille ja nuorille, joiden kanssa olemme oppineet hyviä tapoja toimia.

Toivomme oppaan innostavan ja rohkaisevan tekemään lapsivaikutusten arviointia yhdessä lasten kanssa.

*Hanna Tulensalo, Janica Laimio,
Reetta Kalliomeri, Liisa Törn,
Mia Ylhäinen ja Tiina-Maria Levamo*

ISBN 978-952-7112-65-6 (painettu versio)
ISBN 978-952-7112-64-9 (sähköinen versio)
ISSN 1459-9392:35
Painopaikka: Suomen Uusiokuori Oy
Copyright © 2021 | Pelastakaa Lapset ry

Kannen kuva: Katherine Hanlon, Unsplash

SISÄLLYS

Johdanto	4
Lasten kanssa toimimisen lähtökohdat lapsivaikutusten arvioinnissa.....	6
Tiedon kartoittaminen ja lasten oikea-aikainen mukaan ottaminen.....	6
Lapsen oikeudet ohjaavat kaikkea toimintaa lasten kanssa.....	8
Kuulemisen tärkeimmät periaatteet ja käytännölliset opit.....	9
Lasten kuulemiseen valmistautuminen.....	14
Halu tavoittaa ja ymmärtää aidosti lasten näkökulmia	14
Mistä tavoitan lapset, joita asia koskettaa?.....	16
Kuulemisen tavoitteen ja menetelmän suunnittelu	17
Valitse sopivat menetelmät ja välineet	18
Valitse kirjaamisen tapa	19
Anna myös lapsille mahdollisuus valmistautua	20
Lasten kanssa toimiminen	22
Kerro lapsille, mitä tapahtuu.....	22
Tutustu lapsiin ja kunnioita erilaisuutta.....	22
Hyväksi havaittuja työkaluja lasten kanssa toimimiseen	23
Pienille lapsille	23
Kouluikäisille.....	25
Nuorille.....	26
Kiitä lapsia osallistumisesta!	28
Lasten tiedon kokoaminen ja tiedon palauttaminen lapsille.....	28
Lopuksi	31
Sanastoa lapsiystävällisesti.....	32
Tämän oppaan työryhmä.....	35
Lähteet	35

Johdanto

Opas on tarkoitettu niille aikuisille ammattilaisille, jotka kuulevat lapsen näkemyksiä osana päätöksentekoa. Tässä keskitytään **sihen osaan lapsivaikutusten arvioinnin prosessista, jossa kuullaan lapsia**. Oppaan tavoitteena on kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että

- kaikenikäisten ja erityisesti pienten, noin 3–12-vuotiaiden lasten kuuleminen toteutuu lapsiystävällisillä tavoilla ja
- erityisen haavoittuvassa asemassa ja elämäntilanteessa elävät lapset huomioidaan osana lapsivaikutusten arviointia.

Lapsilla tarkoitetaan kaikkia 0–18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Ikäskaalana ääripäässä olevien lasten tarpeet ja valmiudet ovat luonnollisesti hyvin erilaisia. Ikä ei ole ainoa valmiuksia määrittävä asia, vaan jokainen lapsi kehittyy omaan yksilölliseen tahtiinsa. Erityinen haavoittuvuus ei myöskään määritä lapsen kykyä ja taitoja tuoda esiin omia näke-

myksiään. Kysymys on ennemminkin aikuisen tahdosta kuulla kaikenlaisia lapsia. Heidän kohtaamisensa ei siten välttämättä suuresti poikkea siitä, mitä yleisesti on hyvä huomioida silloin kun kuullaan lapsia. Erityistä huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että hakeudutaan tietoisesti kaikenlaisten lasten luokse, luodaan kuulemiseen turvalliset puitteet sekä varaudutaan lasten moniaistiseen kerrontaan.

Tämä ei ole kattava opas lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen – Suomessa on jo olemassa laadukkaita oppaita ja selvityksiä, joissa paneudutaan monipuolisesti lapsivaikutusten arvioinnin tekemiseen. Muun muassa Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa¹ laadittiin kokonaisvaltainen esitys lapsivaikutusten arvioinnista². Lapsivaikutusten arviointi on myös osa Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintaa, jossa ohjeistetaan arvioinnin tekoon³, ja lisäksi esimerkiksi kirkolla on käytössään opas vaikutusten arviointiin⁴.

1 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/lapessa-julkaistua>

2 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136377/PP_LAVA_prosessikuvaus_vihr_lape_ilme.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3 <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/teemapaketit/aluksi-lapsen-etu-on-ensisijainen/miten-lapsivaikutusten-arviointi-toteutetaan>

4 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/LAVA-ohjeistus/9308d811-9e19-0cbe-b82e-560082043d97>

Nämä oppaat kokoavat perustietoa lapsivaikutusten arvioinnista ja sen tekemisestä. Niiden mukaan lapsivaikutusten arvioinnin keskeiset vaiheet ovat

1. tarpeen tunnistaminen
2. prosessin suunnittelu
3. tiedon kartoitus, kerääminen ja kuuleminen
4. vaikutusten kuvailu
5. päätöksen tekeminen, siitä tiedottaminen ja päätöksen vaikutusten seuraaminen.

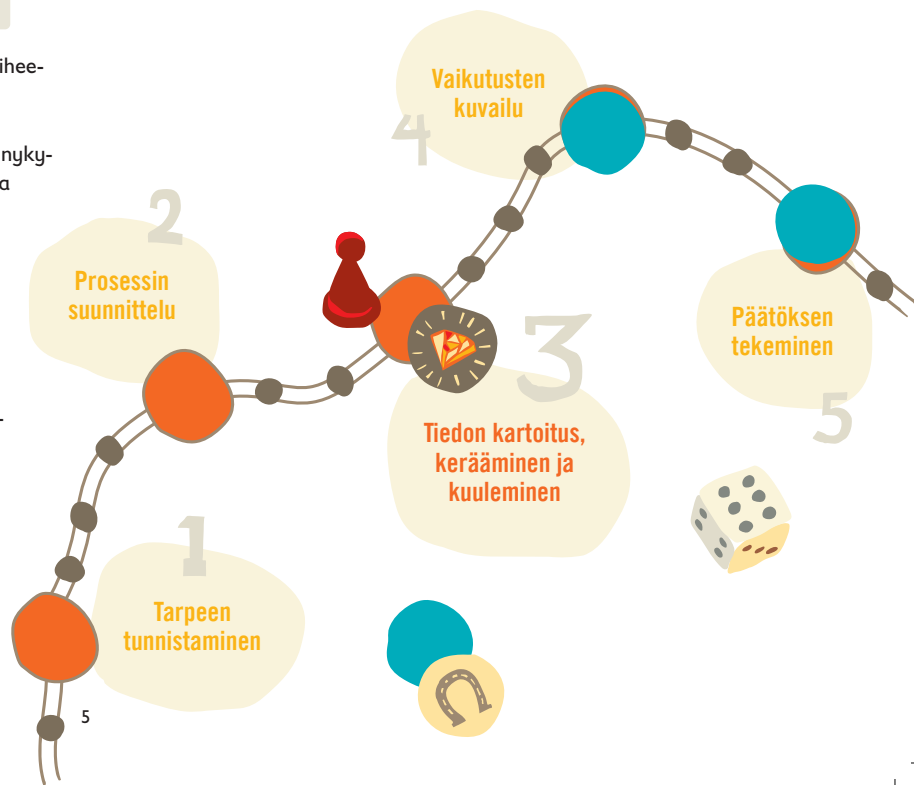
Tässä oppaassa keskitytään tiedon keräämisen ja kuulemisen vaiheeseen ja siinä erityisesti lasten kuulemiseen.

Tuoreessa selvityksessä⁵ tarkasteltiin lapsivaikutusten arvioinnin nykytilaa ja kehitystarpeita. Sen mukaan asiantuntijoiden kuulemisesta tulisi siirtyä enemmän lasten osallistamiseen. Tämä opas vastaa osaltaan tähän tarpeeseen antaen lisää valmiuksia lasten kuulemiseen osana arviointia.

Lapsia ei aina tarvitse kuulla erikseen, jos on jo olemassa ajantasaista tietoa, jota voidaan hyödyntää. Lapsen etua arvioitaessa on tuotava tarkasteluun mahdollisimman monia näkökulmia. Lapsivaikutusten arviointi ei ole yhtä kuin lasten kuuleminen, vaan se tarkoittaa laajempaa lähestymistapaa relevantin tiedon kokoamiseksi ja analysoimiseksi.

Lapsen edun varmistaminen ja lapsivaikutusten arvioiminen vaativat tekijöiltään aina jonkin verran aikaa ja vai-

vannaköä, mutta se satsaus kannattaa tehdä! Huolellisesti toteutettuna lasten kuulemisen tilanteet voivat tuoda kaikille osapuolille paljon iloa sekä onnistumisen ja yhteisen oppimisen kokemuksia, ja ne voivat myös johtaa eettisesti kestäviin ja vaikuttaviin päätöksiin. Osallisuus on lapsen oikeus, mutta se on lapsen kokemuksena paljon muutakin: mahdollisuus olla oma itsensä, tulla nähdyksi, kuulluksi ja rakastetuksi sellaisena kuin on, kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. (Tulensalo, Kallioimeri & Laimio 2021.)

5 https://owalgroup.com/asiakascaset/lapsivaikutusten_arviointi/

Lasten kanssa toimimisen lähtökohdat lapsivaikutusten arvioinnissa

TIEDON KARTOITTAMINEN JA LASTEN OIKEA-AIKAINEN MUKAAN OTTAMINEN

Lapsivaikutusten arvioinnin tekemisen aikana tietoa voidaan koota sekä aikuis- että lapsinäkökulmasta. Aikuisnäkökulmalla tarkoitetaan saatavilla olevan lapsia koskevan tiedon ja lapsen edun arvioimista aikuisen näkökulmasta. Lapsinäkökulmalla tarkoitetaan lasten itsensä tuottamaa tietoa sekä lasten omaa näkökulmaa asiaan, jota päätös koskee. (Alila 2011.)

Tärkeää on myös eri lähteistä tulevan tiedon tuominen yhteen. Jotta lapsivaikutusten arviointi olisi moninäkökulmaista, on suunnitteluvaiheessa olennaista selvittää seuraavia kysymyksiä:

- Mitä tietoa päätettävästä asiasta on jo olemassa?
- Onko esimerkiksi kunnan suunnitelmia, ohjelmia ja strategioita varten jo aiemmin kuultu lapsia ja kerätty heiltä tietoa?
- Millaisia kyselyitä tai selvityksiä lasten näkemysten kokoamiseksi on jo tehty (esimerkiksi kouluterveyskyselyt, Lapsiystävällinen kunta -kartoitus, kyselyt kouluissa tai harrastuksissa)?

- Ovatko lapset itse nostaneet asiaa esille esimerkiksi oppilaskuntien, nuorisovaltuuston tai muiden kunnassa käytössä olevien lasten osallistamiseen tarkoitettujen työkalujen (kuten sähköisten aloitekanavien) kautta?
- Onko tässä nimenomaisessa asiassa tarpeen vielä tietää lasten ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä?
- Onko tehty tutkimuksia, joista saadaan sopivaa tietoa päätöstä varten?
- Onko julkiseen keskusteluun esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai paikallisuutisoinnissa nousnut epäkohtia, joihin tulisi tarkemmin suunnata huomiota?
- Miten ammattilaisten laaja-alainen tieto ja heidän näkemyksensä huomioidaan? Lasten ja nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla on yleensä hyvä tuntuma siihen, miten lapset ja nuoret kokevat esimerkiksi erilaiset palvelut.
- Onko tarpeen kuulla myös vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia asiassa?

Parhaimmillaan lasten näkökulma on jo mukana toimintaa ja päätöksentekoa ohjaavissa suunnitelmissa ja niiden arvioinnissa, jolloin erillisiin lasten kuulemisiin ei ole niin suurta tarvetta. Jos tällainen toimin-

tatapa ei ole vakiintunut tai arvioidaan, että lapsen edun toteutumisen varmistamiseksi on lapsia vielä tarpeen kuulla, se tulee tehdä. Tämä on sekä valtion että kuntien lakisääteinen velvollisuus.

Tiedon kokoamisessa on myös hyvä pysähtyä tarkastelemaan, onko tieto riittävän ajantasaista ja onko siinä huomioitu monista lähtökohdista tulevien, eri elämäntilanteissa olevien ja eri-ikäisten lasten näkökulmat. Moni kysely saattaa jättää ulkopuolelleen esimerkiksi pienet lapset tai erityistä tukea tarvitsevat lapset. On myös hyvä muistaa, että lastenkin kokemukset ovat aina yksilöllisiä eikä ole olemassa yhtä yhtenäistä lapsiryhmää. Siksi lasten näkökulmien selvittämisen tulee olla riittävän moninaista.

Lasten kuulemisen tulee olla tarkoituksenmukaista, ei näennäistä. Tarkoituksenmukaisuus tarkoittaa, että tietoa kootaan ja lapsilta kysytään asioista, joilla on oikeasti merkitystä heidän elämänsä ja hyvinvointinsa kannalta. Lapsilla ja nuorilla tulisi myös olla aito mahdollisuus vaikuttaa asioihin, joista heidän näkemyksiään kuullaan. Vaikuttamista ei tulisi rajata ennalta asioihin, joilla ei ole aidosti suurta merkitystä lasten elämässä.

Lapsen edun arvioinnin eri näkökulmat. Lapsen edun arviointi on aina moninäkökulmaista.

LAPSEN OIKEUDET OHJAAVAT KAIKKEA TOIMINTAA LASTEN KANSSA

Kun lasten näkemyksiä kuunnellaan osana päätöksentekoa, on tärkeä varmistaa, että toteutus on lapsia kunnioittavaa ja tarkoituksenmukaista. **YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen** keskeiset periaatteet tulee huomioida toteutuksen tavoissa. Nämä periaatteet ohjaavat kaikkea toimintaa lasten kanssa: lasten näkemysten kuulemista, päätöksentekoa ja kohtaamisia lasten kanssa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta, joiden pitäisi olla kaikkien lasten elämässä totta:

1. Ketään lasta ei syrjitä.

Tämä tarkoittaa, ettei ketään jätetä ulkopuolelle, kiusata tai haukuta. Kaikki lapset ovat yhtä tärkeitä, arvokkaita ja samanarvoisia. Kaikille lapsille tulee taata hyvät lähtökohdat olla osa yhteisöä, toteuttaa itseään, tulla kuulluksi, saada opetusta, palveluja ja hyvää hoitoa sekä elää täysipainoista elämää. Tämä koskee kaikkea toimintaa lasten kanssa, myös sitä, kun arvioimme ja päätämme, keitä lapsia on tarpeen ja mahdollista kuulla lapsivaikutusten arvioinnin yhteydessä. Joidenkin lasten kohdalla tarvitaan erityistä panostusta siihen, että heidät varmasti huomioidaan ja heidän tarpeensa tulevat kuulluiksi. Sitä kutsutaan positiiviseksi erityiskohteluksi.

2. Lapsen etu toteutuu.

Se tarkoittaa sitä, että aikuiset miettivät kaikissa lapsia koskevissa asioissa, mikä olisi paras ratkaisu tai päätös lapselle. Lapsen etu ei ole sama asia kuin lapsen oma mielipide, mutta aikuisten tulee keskittyä lasten asiaan kuunnellen ja ottaen huomioon lasten ajatukset ja kokemukset. Aikuisella on vastuu siitä, että hän ymmärtää, mitä lapsen edun arvioiminen tarkoittaa. Hänen tulee myös varmistaa, että lapsen etu toteutuu ja että otetaan huomioon sekä aikuisten että lasten ajatuksia

käsillä olevasta asiasta. Lapsivaikutusten arvioinnilla pyritään varmistamaan juuri se, että lapsen etu toteutuu päätöksissä.

3. Lapsi saa elää, kehittyä ja kasvaa.

Lasten pitää saada riittävästi ruokaa, hoitoa, oppia ja aikuisen turvaa. Lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta, ja aikuisten tulee pitää huolta, että lapsella on rakkautta, tarpeeksi vaatteita ja turvaliset rajat. Kaikissa maailman maissa lapselle pitää antaa näitä asioita, jotta lapsilla on hyvä olla ja kasvaa. Silloin, kun lasten mielipiteitä kysytään esimerkiksi jotakin päätöstä varten, lapsilla pitää olla turvallinen olo eikä siitä saa seurata mitään haittaa tai harmia lapselle. Leikki, vapaa-ajasta nauttiminen ja lepo ovat myös lapsen oikeuksia, ja ne pitää huomioida siinä, miten lasten kanssa toimimme esimerkiksi silloin, kun kuuntelemme lasten näkemyksiä.

4. Lapsi saa kertoa omia ajatuksiaan ja mielipiteitään ja ne tulee huomioida.

Lapsi saa vapaasti ilmaista ajatuksiaan kaikissa hänelle tärkeissä asioissa. Aikuisten tehtävä on kuunnella niitä ja ottaa ne huomioon. Lapsi tietää itse parhaiten, mitä hän ajattelee asioista, ja hänen pitää saada kertoa se aikuisille. Lapsen ei ole kuitenkaan pakko kertoa ajatuksistaan, jos ei halua, eikä aikuinen saa koskaan pakottaa lasta. Aikuisten on tärkeää yhdessä lasten kanssa miettiä, millä tavoilla lasten olisi helppo kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Toiset lapset saattavat tarvita enemmän aikuisen apua mielipiteensä kertomiseen. Kaikkien lasten vastaukset ja näkemykset ovat yhtä arvokkaita. Lapsivaikutusten arvioinnissa on tärkeää kertoa lapsille, miten lasten näkemyksiä on huomioitu lopullisia päätöksiä tehtäessä. Rehellisyys on tärkeää, ja aikuisten pitää kertoa lapsille totuus siitä, mihin lasten kertomat ajatukset vaikuttavat.

KUULEMISEN TÄRKEIMMÄT PERIAATTEET JA KÄYTÄNNÖLLISET OPIT

Turvallisuus

Turvallisuuden kokemus muodostuu sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä. Esimerkiksi paikallaolijat, fyysinen tila, käsiteltävä aihe, lapsen elämäntilanne ja päivän kulku vaikuttavat siihen, miten turvallisesti lapsi kokee olonsa. Kun halutaan ymmärtää lapsen kokemuksia ja tarpeita, on turvallisen ilmapiirin luominen tärkeää. Vain turvallisessa olo-tilassa voi jakaa toiselle ajatuksiaan. Lapselle ei saa koskaan aiheutua haittaa, huolta tai uhkaa siitä, että hän on osallistunut keskusteluihin ja kertonut näkemyksensä.

Turvallinen tila

Luo turvallinen tila. Mieti, onko parempi olla lapsille ennalta tutussa vai vieraassa paikassa. Turvallisessa tilassa ei ole vaarallisia esineitä, siihen liittyy myönteisiä tai neutraaleja tunteita, ja esimerkiksi äänimaailma ja valaistus on mietitty lasten näkökulmasta. Lapsilta voi aina kysyä, onko paikassa hyvä olla vai onko siellä jotain, joka häiritsee keskittymistä, pelottaa tai aiheuttaa levottomuutta.

Kenen läsnäolo on hyväksi?

Mieti paikallaolijat ja ryhmän dynamiikka. Kuulemisen voi tehdä lapsille ennalta tuttu tai tuntematon aikuinen. Kuulijana voivat olla myös lapset ja nuoret, esimerkiksi kokemusasiantuntijat ja oppilaskunnat. Lapset ovat erilaisia sen suhteen, miten nopeasti he tulevat tutuiksi ja miten

paljon he jännittävät uusia tilanteita. Jos aihe on arkaluontoinen, tutun ja turvallisen aikuisen läsnäolo voi olla hyväksi. Toisaalta voi olla myös niin, että vieras on helpompi kertoa kokemuksiaan ja tutun aikuisen läsnäolo estää kertomasta arkaluontoisia asioita. Pienelle lapselle esimerkiksi vanhemman läsnäolo voi kuitenkin olla tärkeää. Toisinaan vanhemmat voivat olla hyvä väylä tuoda lapsen kokemusmaailmaa muille ymmärrettävään muotoon; sitä hyödynnettiin seuraavassa esimerkissä:

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Soite teki lapsivaikutusten arviointia lasten ja nuorten päiivystyksen eriyttämiseksi yhteispäiivystyksestä aikuisten kanssa. Pienten lasten osalta päädyttiin tekemään kyselyä vanhemmille, koska vanhemmat olivat lasten mukana päiivystyskävynneillä. Parhaimmillaan vanhemmat pystyvätkin kertomaan pienen lapsensa kokemuksista, koska tuntevat oman lapsensa parhaiten. Koulukäisten lasten tietoa saatiin hyödynnettäväksi aiemmin toteutetusta lasten palvelukävelystä ja siihen liittyvistä kehittämissideista. Nuorten tietoa saatiin osallistavien menetelmin (mm. mielikuvaharjoitusten avulla) sekä kokemustiedon ja tarpeiden pohtimisella.⁶

Arkaluontoiset aiheet

Arkaluontoisesta aiheesta on hyvä saada kertoa nimettömästi tai ilman muita kuuntelijoita. Keskinäistä luottamusta kannattaa vahvistaa; silloin lapsi voi pystyä jakamaan kipeitäkin kokemuksia. Lapselle voi myös tarjota mahdollisuuden ulkoistaa asioita. Tällöin lapsi voi miettiä tilanteita esimerkiksi mielikuvitusshahmon kautta. Lapsen tulee saada lopettaa tehtävä heti, kun hän haluaa.

On hyvä varmistaa, että paikalla on riittävästi aikuisia siltä varalta, että joku lapsi kaipaa henkilökohtaista huomiota tai haluaa jutella aikuisen kanssa tilanteen jälkeen.

Lapset voivat pitää arkaluontoisena eri asioita, ja heillä voi olla kokemuksia, joita ei voi ennalta tietää. Siksi kuulemisen suunnittelussa pitää aina varmistaa, että tilanne on lapselle turvallinen.

Aiheet, jotka herättävät aikuisissa tunteita

Aikuisilla voi olla vahvoja mielipiteitä ja näkemyksiä siitä, mikä olisi hyvä päätös. Toisinaan tämä saattaa johtaa siihen, että lapsia aletaan painostaa ja valmistella vastoin heidän tietämystään ja tahtoaan lapsivaikutusten arviointiin tai kielletään osallistumasta siihen. On tärkeää toimia niin, ettei kuuleminen aiheuta lapsille aikuisten toiminnan johdosta liikaa paineita tai vastuuta tai johda tilanteeseen, jossa he kokevat syrjintää oman näkemyksensä vuoksi.

Tieto siitä, mitä tapahtuu

Anna tietoa mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen tai viimeistään kohtaamisessa siitä, mitä tapahtuu. Ikätasoinen viestintä, myönteisyys, tiivis ilmaisu ja kuvien käyttö on tärkeää riippumatta siitä, minkä kanavan kautta tietoa välitetään lapsille. On tärkeää antaa tietoa kanallisesti myös siitä, mihin asioihin lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa ja mihin ei ole. On hyvä sanoa ääneen, että lasten näkemysten lisäksi myös muut asiat vaikuttavat tehtävään päätökseen.

6 Lue lisää: https://www.soite.fi/media/Lasten_paiivystyksen_LAVA_Soite.pdf/format-pdf

Tehtävät, joissa ei voi epäonnistua

Suunnittele kuuleminen niin, että jokainen lapsi voi omilla taidoillaan osallistua ja saada tarvitsemansa tuen. Kuulemisen tilanne ei saa johdattaa kokemuksiin omasta epäonnistumisesta tai huonommuudesta.

Yhteiset pelisäännöt ja ikävään käytökseen puuttuminen

Aikuisen vastuulla on, että kuulemisen tilanteesta muodostuu myös lapsiryhmässä jokaiselle lapselle turvallinen. Aikuisen pitää puuttua lasten ikävään käytökseen. Puuttumista parempi vaihtoehto on ennakoida tilanteita ja luoda yhdessä lasten ja nuorten kanssa hyvän käytöksen pelisäännöt, joihin sekä lapset että aikuiset sitoutuvat. Esimerkiksi ”Kaikki ideat ovat hyviä!” on tärkeä sääntö. Koululuokassa ja päiväkotiryhmässä kannattaa miettiä, onko ryhmässä helppoa ilmaista mielipidettä, ilman että joutuu naurunalaiseksi tai kiusatuksi. Lasten mielestä esimerkiksi helpoilla tutustumisleikeillä, aikuisen läsnäololla, maistuvilla tarjoiluilla ja yhteisillä pelisäännöillä tulee usein kiva tunnelma.

Jos huoli herää

Jos lapsi kertoo kuulemisen yhteydessä jotain sellaista, josta aikuiselle herää huoli lapsen turvallisuudesta tai hyvinvoinnista, on aikuisen tehtävänä varmistaa, että lapsi saa tarvitsemaansa apua.

Vapaaehtoisuus

Osallistumisen tulee olla aina lapselle vapaaehtoista. Kieltäytymisen mahdollisuus on osa osallisuuden kokemusta. Vaikka lapsi aluksi kieltäytyisi tekemästä tehtävää, hän

kuitenkin usein lopulta osallistuu, kun aikuinen antaa hänelle mahdollisuuden valita osallistumisen ja tekemisen tavat eikä pakota.

Kerro lapsille mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa

Kerro lapsille, että heillä on hieno mahdollisuus kertoa omia ajatuksiinsa ja näkemyksiään aiheesta, josta aikuiset ovat tekemässä päätöstä. Selitä, että lasten mielipiteet huomioidaan päätöksenteossa ja että jokaisen ajatus ja kokemus on arvokas. Kerro kuitenkin, että kaikki mitä tehdään, on vapaaehtoista. Ole myös rehellinen siitä, että aikuiset tekevät päätökset eikä lasten osallistuminen tarkoita sitä, että asiat toteutuvat juuri lasten ehdottamilla tavoilla.

Älä pakota tai painosta

Älä pakota tai painosta lasta osallistumaan. Kannustus ja rohkaisu sen sijaan ovat suotavia! Toiset lapset kertovat ajatuksistaan monisanaisesti, joillekin yhden kuvan valinta voi olla riittävä tapa kertoa oma näkemyksensä. Tekemisen tapa, lapsen persoona ja aiheen merkitys lapselle vaikuttavat osallistumisen tapaan. Monesti lapset innostuvat osallistumaan, kun heille tarjoaa mahdollisuuden myös kieltäytyä.

Anna lapselle mahdollisuuksia valintoihin tehtävien sisällä

Anna lapselle liikkumavaraa tekemisen suhteen. Vaikka olisit suunnitellut tilanteen ja siinä käytettävät menetelmät, on hyvä antaa lapsen valita tekemisen tapa. Mieti ja kuuntele, onko lapsesta mukavampi kirjoittaa, puhua, piirtää, laulaa, soittaa, räpätä vai näyttää kuvista vastaukset. Voisiko saman tehtävän tehdäkin pelillisesti tai digitaalisia alustoja hyödyntäen? Sama tapa ei toimi kaikille!

Yhdenvertaisuus

Selvitä mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen lasten yksilöllisiä tarpeita, jotta voit huomioida niitä. Näe vaivaa sen eteen, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja toimia tilanteessa omilla taidoillaan ja tavallaan. Kohtaa lapset ennakkoluulottomasti, äläkä oletatietäväsi ennalta heidän puolestaan asioita, esimerkiksi sen pohjalta, millaisessa elämäntilanteessa he elävät, miltä he näyttävät tai millaisia ominaisuuksia heillä on. Usein asenne on tärkein: kun uskomme, että kaikenlaisilla lapsilla on sanottavaa, ja mietimme keinoja kuunnella heitä, olemme jo pitkällä.

Saavutettava tila

Olipa kyse fyysisestä tilasta tai digipalvelusta, varmista saavutettavuus. Pääseekö tilaan pyörätuolin kanssa, ja onnistuuko tehtävän teko kaikilta paikallaolijoilta? Onko aistiylherkät lapset huomioitu valaistuksen, tavaroiden ja ohjeiden suhteen? Onko lapsen mahdollista liikkua tilassa, jos paikallaolo tuntuu mahdottomalta? Onko digipalveluun pääsy ja siellä toimiminen mahdollista jokaiselle halukkaalle?

Lapsen tarvitsema tuki

Jos tiedät, että ryhmässä on lapsi, joka tarvitsee tietynlaista yksilöllistä tukea, varmista, että sitä on saatavilla. Usein voi olla hyvä, että lapselle tuttu ja turvallinen aikuinen on tukemassa lasta. Joskus lapsen tuen

tarve tulee ilmi vasta tilanteessa; aikuisia on syytä olla riittävän paljon, jotta lapset saavat aidosti yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua.

Kuvitettu materiaali

Lasten kanssa kannattaa käyttää kuvitettua materiaalia, koska se auttaa monia lapsia pysymään mukana. Lapsi voi palata kuvien kautta siihen, mitä tapahtuu, ja voi tehdä myös aloitteita. Esimerkiksi tapaamisen rungon ja usein myös tehtävänannon on hyvä olla kuvitettu. Papunet-kuvatyoäkalun löydät helposti Internetistä, ja sen avulla saat nopeasti luotua kuvitetun tapaamisen rungon ja tehtävänannon.

Moniaistiset kerronnan tavat

Moniaistisella kerronnalla saat luotua erilaisille lapsille mahdollisuuden osallistua. Kaikki eivät tykkää piirtää, jollekin puhuminen ryhmässä voi olla jännittävää, kun taas toisen on välttämättä saatava liikkua kertomisen aikana. Jotkut pystyvät ilmaisemaan itseään hyvin esimerkiksi digitaalisten alustojen kautta, vaikkapa piirtämällä tabletille mieluummin kuin paperille. Pienillä tai vammaisilla lapsilla toiminnallisuus ja leikin hyödyntäminen toimivat usein paremmin kuin pöytätason tehtävät. Tämänkin suhteen on hyvä kuitenkin toimia ennakkoluulottomasti ja etsiä lasten ja heille tuttujen aikuisten kanssa yhdessä sopiva tapa.

Ennakkoluuloton asenne

Suhtaudu lapsiin aina lähtökohtaisesti lapsina, vaikka heillä olisi jokin erityiseksi määritelty ominaisuus tai piirre. Älä pääätä lapsen puolesta ennalta, mihin hän pystyy tai ei pysty. Kutsu mukaan myös niitä lapsia ja nuoria, jotka eivät ensimmäisenä innostu tai hakeudu kertomaan ajatuksiaan. Seuraa ryhmissä, oletko huomannut ja huomionnut edes pienesti kaikki paikalla olijat. Lapset kertovat, että jos aikuinen ei ollenkaan edes katso lasta päin, tulee tunne, ettei omaa osallistumista edes toivota.

Mielekkyyys

Lasten osallistumisen kannalta merkittävää on, että tekeminen on kivaa ja lapsen näkökulmasta tärkeää. Sama koskee myös aikuisia: aikuisten täytyy saada ymmärtää, miksi lapsen näkemyksiä kuunnellaan, ja löytää luonteva tapa ilmaista itseään ja kertoa aiheesta niin, että se linkittyy lapsen kokemusmaailmaan. Mielekkyyttä voi lisätä monin eri tavoin, tässä muutama vinkki.

Huomioi ikä

Samanikäiset lapset voivat tykätä hyvin erilaisista asioista, mutta usein ikä auttaa hiukan haarukoimaan, mikä voisi olla luonteva toimimisen tapa. Pienet lapset rakastavat usein leikkimistä, ja nuoret saattavat olla innokkaita käyttämään tabletteja, puhelimia sekä pelillisiä sovelluksia. Joskus kuitenkin asiat ovat ihan päinvastoin kuin ennalta kuvittelit.

Testaa tutun lapsen tai nuoren kanssa

Jos tuttavapiiristä tai läheltä löytyy lapsia ja nuoria, testaa ideoasi heillä. Saatat saada uusia hyviä ideoita tai huomata, että jokin asia ei toimi.

Pyydä tukea lasten kanssa työskenteleviltä

Lasten kanssa päivittäin toimivilla aikuisilla on valtavasti hyviä ajatuksia siitä, mikä voi olla lapsille kiva tapa toimia. Kysy vinkkejä rohkeasti lasten parissa toimivilta aikuisilta. Useimmat ilahtuvat, kun heidän asiantuntemustaan arvostetaan.

Selvitä etukäteen, millaisista asioista lapset tykkäävät

Jos mahdollista, kannattaa selvittää etukäteen, millaisista asioista kyseiset lapset tai nuoret tykkäävät. Onko heillä jokin yhteinen mielenkiinnon kohde, jota voisi hyödyntää tehtävässä? Tykkäävätkö lapset askarrella, taiteilla, liikkua, valokuvata, pelailla tai puhua? Voit tiedustella asiaa lapsille tutulta aikuiselta tai lähettää lapsille ennakkokyselyä. Toki ryhmään mahtuu useimmiten lapsia, joiden mielenkiinnon kohteet vaihtelevat.

Mahdolliset tarjoilut, hyvät välineet ja kiittäminen

Lapset ja nuoret muistavat poikkeuksetta hyvät tarjoilut, työvälineet ja aikuisten sanoman kiitoksen. Kiitos voi olla sanallinen tai vaikkapa mukava yhdessä vietetty tuokio. Pieniä lapsia voi kiittää antamalla heidän valita aarrearkusta tarran, ja lapsiryhmän kanssa voi suunnitella kivaa yhteistä tekemistä, esimerkiksi pelituokion, joka pidetään heti tehtävien jälkeen. Hyvinä kannustimina saattavat toimia myös erilaiset palkinnot ja arvonnat.

Ole valmis muuttamaan suunnitelmaa ja heittäytymään!

Joskus lapset ja nuoret ehdottavat toisia toimimisen tapoja. Mieti, miten reagoit niihin. Voitko luopua omastasi, vai olisiko hyvä täyttää ensin kyselylomake ja sitten tehdä jotain, mistä lapset tai nuoret innostuvat? Neuvottelulla pääsee hyviin tuloksiin.

Lasten kuulemiseen valmistautuminen

HALU TAVOITTAÄ JA YMMÄRTÄÄ AIDOSTI LASTEN NÄKÖKULMIA

Lasten kuuleminen on laajempi asia kuin vain yksittäinen kohtaaminen ja lapselta kysyminen. Kuuleminen on jokaisen lapsen oman kokemuksen tavoittamista ja aikuisen ymmärryksen lisäämistä.

Kuuleminen on muutakin kuin annettuihin kysymyksiin vastaamista. Kuulla voi myös niitä lapsia, jotka eivät esimerkiksi puhu tai kirjoita. Kyse on lapsen kokemusten ymmärtämisestä, mikä edellyttää sitä, että lapsia kutsutaan kuvaamaan heidän arkeensa ja hyvinvointiinsa liittyviä asioita niillä taidoilla ja tavoilla, jotka ovat heille luontevia. Lasten tarjoama arvokas ja ainutlaatuinen tieto yhdistyy aikuisten ja asiantuntijoiden tietoon ja keskustele sen kanssa.

Lapsivaikutusten arvioinnissa lapsia voidaan kuulla suppeasti tai laajasti. On selvää, että laaja kuuleminen vie aikaa. Tämä on tärkeää huomioida suunnitteluvaiheen resursoinnissa. On tärkeää varmistaa, että niillä henkilöillä, jotka lapsia kuulevat, on osaamista ja aikaa toimia lapsia kunnioittaen ja laadukkaasti. Hallittavissa oleva, pienimuotoinen ja laadukas toteutus on lapsen, aikuisen ja päätöksenteon kannalta parempi vaihtoehto kuin laaja-alainen ja huolimattomasti toteutettu kuuleminen.

Aina ei tarvitse kehitellä uusia, irrallisia kuulemisen tapoja, vaan kannattaa tarkastella, mitä tapoja on mahdollisesti käytetty aiemmin. Seuraavassa esimerkissä lapsivaikutusten arvioinnissa lapsia kuultiin vuosittain tehtävän tyytyväisyyskyselyn kautta. Joskus muutaman aiheeseen liittyvän kysymyksen lisääminen aiempaan kyselyyn voi olla mainio tapa tavoittaa lasten näkemyksiä aiheesta.

Jyväskylässä huomattiin, että vähävaraisilla perheillä ei ole välttämättä varaa pienten koululaisten iltapäivätoimintaan. Tästä lähdettiin tekemään lapsivaikutusten arviointia, jossa selvitettiin lasten, vanhempien ja palveluntuottajien näkemyksiä. Lapsille tehtiin vuosittain tyytyväisyyskysely, jonka muutamia kysymyksiä tarkennettiin, ja joitakin kysymyksiä lisättiin vuoden teeman mukaisesti. Kyselyn tukena käytettiin tukiviittomia ja hymynämakortteja. Kyselystä selvisi, että iltapäiväkerho on suurimmalle osalle lapsista tärkeä paikka, jossa voi viettää aikaa kavereiden kanssa ja leikkiä ja harrastaa aikuisten ohjauksessa.

Vanhempien kyselyssä selvisi, että osa vähävaraisista perheistä ei osallistu iltapäivätoimintaan, koska heillä ei ole siihen varaa. Palveluntuottajat olivat huomanneet, että monesti ne lapset, jotka eivät päässeet iltapäiväkerhoon perheen taloudel-

lisen tilanteen takia, olisivat erityisesti hyötyneet iltapäiväkerhosta. Lapsivaikutusten arvioinnin kautta päädyttiin siihen, että tasa-arvoisuus ei toteudu nykyisellään ja vähävaraisilta olisi tärkeää poistaa palvelumaksut.⁷

Vaikka lasten kuuleminen vaatii vaivannäköä, se tarjoaa mahdollisuuden tehdä parempia ja eettisesti kestäviä päätöksiä ja valmistautua mahdollisiin negatiivisiin vaikutuksiin. Mitä niukemmat ovat resurssit, sitä tärkeämpää on tehdä tarkoituksenmukaisia ja eettisesti kestäviä päätöksiä. (Custodio 2016.)

MISTÄ TAVOITAN LAPSET, JOITA ASIA KOSKETTAA?

Kun lapsivaikutuksia halutaan arvioida lasten kanssa, on ensin tavoitettava kohderyhmä. Ensimmäinen askel on pysähtyä miettimään, keitä lapsia käsiteltävä päätös koskettaa ja mistä heidät parhaiten tavoittaa. Joissakin tilanteissa on tärkeää saada kohdennetusti tietyiltä lapsilta kokemustietoa. Olennaista on huomioida aina ne lapset, joiden elämään päätöksellä voi olla erityisiä vaikutuksia. Esimerkiksi aikuisten vaihtuvuus palveluissa on erityisen rankkaa sellaiselle lapselle, jolla ei ole pysyviä turvallisia aikuisia elämässään tai jolla on taustansa liittyviä turvattomuuden kokemuksia. Suurten kouluyksiköiden perustamista taas olisi hyvä arvioida erityisesti niiden lasten näkökulmasta, joille muutokset ja suuret ryhmät aiheuttavat haasteita tai joiden koulumatkat esimerkiksi maaseutukunnissa pidentyisivät huomattavasti.

Lapsia kannattaa kuulla niissä **paikoissa, joissa he arkeaan elävät:**

- koulut, päiväkodit ja iltapäivätoiminnan ryhmät, myös erityisluokat ja sairaalakoulut, oppilashuollon toiminta, laitoshoidossa olevat lapset
- harrastustoiminta ja lasten ja nuorten suosimat vapaa-ajan hengailupaikat
- perheiden palvelut: neuvola, perheneuvola, perhetyö, lastensuojelu
- alueelliset kokoontumispaikat: puistot, hyvinvointikeskukset ja kauppakeskukset
- sosiaalinen media
- kulttuuritoiminta: kirjastot, lasten kulttuurikeskukset, museot, kulttuuritarjonta
- järjestöjen tarjoamat toiminnot ja palvelut: vertaisryhmät, kohtaamispaikat
- lapsille ja nuorille suunnatut tapahtumat
- asukasyhdistysten tarjoamat aktiviteetit jäsenilleen
- taloyhtiöiden toiminta.

Lapsia varten on voitu luoda myös **edustuksellisia osallisuusrakenteita**, joissa lapset osallistuvat vaikuttamistyöhön:

- nuorisovaltuustot
- lapsiparlamentit
- oppilaskunnat
- digitaaliset kuulemiskanavat

7 Lue lisää: <https://julkinen.jkl.fi:8082/ktwebbin/ktproxy2.dll?doctype=3&docid=989472&version=1>

Lisäksi on olemassa erilaisia ryhmiä, joissa **lapset kohtaavat muita samankaltaisia asioita kokeneita lapsia:**

- lasten vertaisryhmät
- kokemusasiantuntijaryhmät

Edustuksellisten ryhmien ja vertaisryhmien kautta voi löytää lapsia mukaan ideoimaan myös sitä, miten voitaisiin tavoittaa mahdollisimman monen ja monenlaisen lapsen näkemyksiä. Lapset ovat parhaita asiantuntijoita kertomaan niistä paikoista, joista lapsia tavoittaa, myös digitaalisissa ympäristöissä. Lapset voi ottaa vertaisina mukaan myös itse kuulemisen toteutukseen.

On hyvä huomioida vanhemmat väylänä tavoittaa lapsia, etenkin silloin kun puhumme pienistä tai erityistä tukea tarvitsevista lapsista. Vammaisjärjestöjen mukaan lasten tavoittaminen on usein vaikeaa, ja koulujen, päiväkotien ja harrastusten lisäksi on tärkeä tavoitella lapsia vanhempien kautta esimerkiksi sosiaalisen median vertaisryhmistä ja paikallisista aktiivisista vammais- tai omaishoitojärjestöistä. Lasten näkemyksiä täydentämään on hyvä kuulla myös vanhempia, koska heillä on usein kokonaisnäkemys lapsen palveluverkostosta. Verkosto voi olla niin laaja, etteivät lapset hahmota kokonaisuutta, vaikka osaavatkin hyvin kertoa omasta arjestaan, tarpeistaan ja haaveistaan.

Seuraavassa osiossa kerrotaan parhaita neuvoja siihen, millä tavoin lapsia voi kutsua ilmaisemaan ajatuksiaan lapsivaikutusten arviointia tehtäessä. Ensinnäkin käsitellään kuulemiseen liittyviä eettisiä ja käytännöllisiä lähtökohia, jonka jälkeen kuvataan esimerkkejä tavoista, joilla eri-ikäisiä lapsia voi päätöksenteon yhteydessä kuulla.

KUULEMISEN TAVOITTEEN JA MENETELMÄN SUUNNITTELU

Kun olet päättänyt selvittää lasten ja nuorten näkemyksiä jonkin päätöksen tueksi ja löytänyt kanavan, jota kautta lapsia tavoitat, on aika miettiä, miten kuulemiseen kannattaa valmistautua. Ensimmäisenä on hyvä kirkastaa itselleen kuulemisen tavoite. Sen jälkeen on hyvä pohtia, miten aiheesta voi puhua niin, että lapsi ja nuori voi liittää sen omaan arkeensa ja elämäänsä ja ymmärtää, mistä hänen näkemyksiään toivotaan.

Esimerkiksi kysymykset ”Miten tätä palvelua pitäisi kehittää?” tai ”Pitäisikö koulut yhdistää vai ei?” ovat monesti liian laajoja ja abstrakteja kysymyksiä, joihin aikuisenkin olisi vaikea vastata kattavasti. Niissä jää myös huomioimatta se, että tietoa saa muunkin kuin puheen ja ajattelun kautta, esimerkiksi havainnoimalla lapsia sekä lähestymällä avoimesti heidän kokemuksiaan ja tarpeitaan. Yritä siis miettiä, miten voisit katsoa aihetta tai teemaa lapsen silmin. Millaisia sanoja ja teemoja asiaan liittyy lapsen elämänpääpiiristä käsin tarkastellen?

Jyväskylässä tehtiin lapsivaikutusten arviointi subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttamisesta. Lapsia haluttiin haastatella, ja päädyttiin siihen, että lapselle tuttu aikuinen tekee haastattelun lapselle. Lapsen kysely muodostui mm. hymynaamoista ja väriskaaloista (punainen, keltainen ja vihreä) sekä lapsen päiväkotipäivän rutiineista kuvitettuna. Kyselyssä oli myös avoimia kysymyksiä. Aiheina olivat mm. kaverit, päiväkotipäivän pituus, lepoaika, leikkirauha, päiväkodin aikuiset, omien toiveiden toteutuminen ja pääsy leikkeihin. Tämä kysely kuvaa hyvin sitä, että lapsilta kysyttäessä ei voi suoraan kysyä aikuisten määrittelemää aihetta (tässä tapauksessa subjektiivinen päivähoito-oikeus) vaan tavoitteena on lähteä tutustumaan lasten ajatuksiin hänen arkiympäristössään. Sen lisäksi, että lasten kokemukset saatiin subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta päättämisen tueksi, niin kunnan varhaiskasvatuksen järjestäjät saivat paljon laadullista tietoa lasten arjesta päivähoitossa.⁸

Teeman käsittelyn ja tavoitteen kuvaamisen yhteydessä voit joutua käyttämään lapsille vieraita käsitteitä. Oppaan lopussa olevassa liitteessä on esimerkkejä siitä, miten niitä voi kuvata lapsille. Kuvaukset on kirjoitettu erityisesti pienempiä lapsia ajatellen.

Kun tiedät kuulemisen tavoitteen, teemat ja sen, keneltä tietoa on tärkeä saada, on aika valita kuulemisen tavat ja menetelmät. Erilaiset menetelmät vaativat erilaista valmistautumista ja ajankäyttöä. Esimerkiksi hyvän kyselyn tekeminen voi vaatia aikaa ja testausta lasten ja nuorten kanssa etukäteen, mutta tiedon koonnissa pääsee usein helpommalla kuin luovia menetelmiä käyttäen. Valmistautumisessa on hyvä arvioida myös ajankäyttöä eri vaiheissa, jotta toteutus on laadukas.

VALITSE SOPIVAT MENETELMÄT JA VÄLINEET

On olemassa paljon hyviä työkaluja lasten ja nuorten kuulemiseen! Eri-laisilla tavoilla saadaan myös erilaista tietoa. Esimerkiksi kyselyt antavat harvemmin vastauksia miksi-kysymyksiin, piirtämällä lapsi voi valita kulman, josta aihetta lähestyy, ja ryhmäkeskustelu synnyttää uusia oivalluksia sen osapuolissa.

8 Lue lisää Jyväskylän lapsivaikutusten arvioinneista: <https://www.jyvaskyla.fi/osallistu/osallisuus-paatoksenteossa/vaikutusten-ennakkoarviointi>

Käytä rohkeasti niitä tapoja, joita olet itse hyväksi havainnut, ja sellaisia, jotka ovat lapsille tuttuja. Menetelmissä on hyvä huomioida aina lasten yksilölliset kiinnostuksenkohteet ja tarpeet. Lapsille valmiiksi tutuilla välineillä pääset usein nopeammin aiheeseen käsiksi.

Lapsille on tyypillistä käyttää moniaistista kerrontaa, mikä on hyvä huomioida myös tekemisen tavoissa. Voisitko tarjota lapsille useamman tavan kertoa ajatuksiaan? Voit myös pyytää lapsilta apua. Järjestä vaikka äänestys: Haluaisivatko lapset kuvata ajatuksiaan mieluummin keksimällä satuja vai piirtämällä? Entä valokuvaamalla vai kyselyyn vastaamalla?

Seuraavassa esimerkissä huomioitiin eri ikäryhmät erilaisilla kuulemisen menetelmillä ja kysymyksillä.

Huittisten kouluverkko selvityksen tiedonkeruu oli monipuolinen. Päiväkoti-ikäiset piirsivät ja kertoivat, millainen on hyvä hoitopäivä. Vammaisten lasten kanssa selvitettiin erilaisin menetelmin, mikä koulussa on heille tärkeää. Ala- ja yläkoululaiset keskustelivat oppilaskunnan vetämissä ryhmissä esimerkiksi siitä, millaisessa koulussa on hyvä olla ja miltä koulun vaihtaminen tuntuisi. Aikuiset ottivat kyselyssä kantaa kolmeen ehdotukseen ja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatuun. Nuorisovaltuusto antoi vaihtoehtoista oman lausuntonsa.⁹

VALITSE KIRJAAMISEN TAPA

Eri työkalut vaativat erilaista dokumentointia. Esimerkiksi sähköistä kyselyä tehtäessä tieto tallentuu automaattisesti, mutta keskustelujen tallentamisessa pitää suunnitella dokumentointi sekä pyytää lapselta ja huoltajalta lupa tallentamiseen. Luovien menetelmien käyttö lasten kanssa on hyväksi havaittu tapa, mutta vaatii huolellista dokumentointia ja ennakkosuunnittelua.

9 Lue lisää: <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/huittisten-hullu-onnistuminen/>
<https://thl.fi/documents/605877/3817914/Lotta+Mikkonen.pdf/a64c57f4-2069-4eca-b68d-39d2e8f2adc5>

Nauhoitus ja videointi voivat tulla toisinaan kyseeseen, mutta useimmiten riittää, että joku aikuinen yksin tai yhdessä lasten ja nuorten kanssa kirjaa keskustelussa nousseita teemoja ja ajatuksia ylös. Tämä on hyvä tehdä lasten luvalla ja nähdessä. Yksinkertainen tapa tehdä kirjaus kaikkien nähdessä on ottaa iso paperi ja kirjoittaa siihen puheenvuoroista nousseita teemoja ja ajatuksia. Muistiinpanoja voi lopuksi tarkistaa ja täydentää lasten kanssa. Etäyhteyksillä toteutetussa tapaamisessa keskustelun koontia voi tehdä chat-ruutuun kaikkien nähtävillä.

Käytä keskusteluissa avoimia kysymyksiä ja pyydä tarpeen mukaan tarkennuksia:

”Kerro lisää!”

”Mitä se tarkoittaa?”

”Mitä tässä kuvassa on?”

”En ole kuullut sellaista sanaa koskaan, mitä se oikein tarkoittaa?”

”En ole kokeillut sitä, osaatko kertoa mikä siinä on erityisen kivaa?”

”Haluatko kertoa, miksi se tuntuu kurjalta tai on tyhmää?”

”Olisiko sinulla jokin vinkki, miten sellaisessa tilanteessa voisi toimia, että lapsella olisi parempi olla?”

”Millaisen vinkin antaisit aikuisille?”

Käytä lapsen käyttämiä sanoja mahdollisuuksien mukaan. Näin varmistat, että puhutte samasta aiheesta. Havainnoi lapsen kertoman lisäksi sitä, mitä lapsi tekee, mitä hän katsoo ja mitä hän mahdollisesti tuntee.

ANNA MYÖS LAPSELLE MAHDOLLISUUS VALMISTAUTUA

Tarjoa myös lapsille mahdollisuus valmistautua. Se ei tarkoita, että lasten tarvitsisi etukäteen tehdä jotain – usein riittää tieto siitä, että lapsia kuullaan aiheesta X tietyssä ajankohtana. Jos työskentelet päivittäin lasten kanssa ja toteutat itse kuulemisen, tämä on luonnollisesti helppoa tehdä kertomalla asiasta lapselle: ”Keskiviikkona juttelemme aiheesta X!”

Jos olet lapsille ennalta vieras, voit lähettää lyhyen videotervehdyksen, kirjeen tai viestin, jossa kerrot

1. milloin tulet tapaamaan lapsia ja nuoria
2. miksi tulet
3. mitä on tarkoitus tehdä ja mikä on tapaamisen aihe

Tieto tukee osallistumista ja lieventää usein jännitystä.

Olemme miettineet aikuisten kesken...

Siitä on pitkä aika, kun me olimme lapsia!

Haluamme tietää, mikä on lapsille tärkeää. Näin voimme tehdä hyviä päätöksiä.

Haluaisimme kuulla sinun ajatuksiasi...

Tulemme...

Sinun ei tarvitse tietää tai tehdä etukäteen mitään.

Tapaamisessa piirrämme ja juttelemme sekä katsomme kuvia...

Kiva tavata teitä!

Kuulemistilaisuus on hyvä aloittaa yhteisellä alustuksella, jossa kerrotaan aihe ja annetaan ohjeet. Alustukseksi sopii esimerkiksi kuvitettu diaesitys. Jos kuulemisryhmiä ja ohjaajia on monta, etukäteen tehty materiaali auttaa pitämään alustuksen samanlaisena.

Seuraava Alajärven koulujen yhdistämiseen liittyvä lapsivaikutusten arviointi on oiva esimerkki siitä, miten lapsia voi alustaa aiheesta lapsiystävällisesti aihetta pilkkoen ja kuvia käyttämällä:

Alajärven oppilaskyselyssä mietitytti erityisesti se, kuinka se toteutetaan ja taustoista kerrotaan huolestuttamatta lapsia. Lisäksi tärkeää oli, että kaikki lapset saivat samanlaisen perehdytyksen ennen kyselyä. Aikataulu- ja resurssisyistä ei ollut mahdollista, että keskustelut ja kyselyt hoidettaisiin kaikissa opetusryhmissä saman henkilön johdolla. Tilanteen helpottamiseksi tehtiin oppilaille suunnattu PowerPoint-ohjeistus, jolla pyrittiin varmistamaan oppilaiden tasapuolinen perehdyttäminen kyselyyn. PowerPoint-esityksestä lapsi sai tietoa siitä, mihin on vaikuttamassa ja miksi. Ajatuksena oli, että opettajat käyvät ohjeistuksen jokaisen oppilaan kanssa erikseen läpi ennen kuin oppilaat vastaavat.¹⁰

10 Lue lisää: <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/12/lapsivaikutusten-arviointi-etela-pohjanmaalla.pdf>
<https://thl.fi/documents/605877/1449685/LAVA+oppilaiden+perehdytys+alajarvi.pdf/3f1f8f6f-9c44-48e9-8cee-9e64f903b801>

Muistilista valmistautumisen tueksi:

- ✓ Tarkista, että tiedät itse, mikä on kuulemisen tavoite.
- ✓ Mieti, miten aihetta voi lähestyä ja miten sen voi pilkkoa lapsille sopivaan muotoon.
- ✓ Valitse yksi tai useampi menetelmä ja tee varasuunnitelma. Hanki kuulemiseen tarvittavat välineet.
- ✓ Huomioi lasten määrä ja selvitä mahdolliset erityiset tarpeet ennakoon.
- ✓ Mieti, mikä on sopiva aikuisten määrä, ja selvitä vastuut sekä se, onko tekijöillä riittävästi osaamista lasten kohtaamiseen
- ✓ Suunnittele, miten saadaan tarvittavat luvat lasten kuulemiseen ja dokumentointiin.
- ✓ Ideoi menetelmään sopiva dokumentoinnin tapa jo tässä vaiheessa. Näin varmistat, että se tulee tehtyä laadukkaasti.
- ✓ Mieti, miten valmistelet lapset

MUISTA
NÄMÄ!

Lasten kanssa toimiminen

KERRO LAPSILLE, MITÄ TAPAHTUU

Tapaamisen alussa on tärkeä kertoa lapselle tai lapsiryhmälle, kuka olet (jos olet lapsille vieras), miksi olet tullut kuulemaan lapsia ja mitä on tarkoitus tehdä. Valmistautumisen pohjalta sinulla on jo suunnitelma, miten saatat lapset aiheen äärelle lapsiystävällisin tavoin.

Kuvat, piirtäminen ja yksinkertainen kieli tukevat lasten ymmärrystä. Kun aikuinen piirtää, mitä hän aikoo tehdä, hän myös joutuu hidastamaan puhetta ja miettimään ilmaisan tapaa riittävän konkreettiseksi. Mestaripiirtäjän taitoja ei tarvita, vaan tikku-ukot ja kuvasymbolit toimivat hyvin. Usein lapset kiinnostuvat kuvien ja piirtämisen kautta seuraamaan aihetta paremmin.

Mieti, mitä päätös voisi lapsen elämässä tarkoittaa, ja vältä ammatti- ja virkakieltä. Voit käyttää esimerkkejä lasten elämästä. Älä kuitenkaan tarjoa valmiita vastausvaihtoehtoja, jotta lapset kokevat, että kaikenlaiset ajatukset ovat sallittuja. Ei ole vääriä vastauksia, eikä yksittäisiä vastauksia arvioida tai levitetä muille. Jokaisella on oikeus omaan mielipiteeseen ja kokemukseen.

Kerro lapsille rehellisesti, että lasten mielipiteitä ja ajatuksia kuunnellaan ja huomioidaan osana päätöstä, mutta päätökseen vaikuttavat myös muut asiat.

Aikuiset tekevät lopulta päätöksen siitä, miten toimitaan. Jotta aikuiset osaavat tehdä hyviä päätöksiä, jokaisen lapsen ääni on arvokas.

TUTUSTU LAPSIIN JA KUNNIOITA ERILAISUUTTA

Lasten ja nuorten kanssa voi tehdä erilaisia tutustumis- ja lämmittelyleikkejä ennen varsinaista tehtävää. Ne ovat tärkeitä varsinkin silloin, jos on tarkoitus keskustella sellaisen lapsiryhmän kanssa, joka ei tunne toisiaan ennalta. Aloituseleikkien täytyy aina olla sellaisia, että jokainen voi osallistua niihin, ilman että pelkää epäonnistuvansa. Lapset haluavat toisinaan itse ehdottaa leikkiä ja peliä. Tutustumisen tarkoitus on se, että tulee turvallinen ja kiva ilmapiiri. Myös verkkotapaamisissa voi leikkiä, esimerkiksi pyytämällä lapsia tai nuoria valitsemaan päivän fiilistä kuvaavan hymiön tai GIF-animaation. Työkalun valinta vaikuttaa myös siihen, millainen tutustuminen on tarpeen.

Aloituseleikin voi yhdistää myös käsiteltävään aiheeseen, tai sen avulla voi testata työkalua, jota aikoo käyttää. Jos esimerkiksi käytät hymynaamoja tehtävän tukena, voit tehdä leikkimielisen hymynaamaäness-tyksen lasten kanssa esittelemällä hauskoja väitteitä: ”Tykkään karkista!”, ”Lempivuodenaikani on kesä”, ”Jalkkis on mun juttu”, ”Tykkään herätä aikaisin aamulla.” Samalla tutustut lapsiin ja lapset näkevät, mitä yhteistä heillä on. Jos esimerkiksi käsittelet kouluun liittyvää asiaa, voit aloittaa tutustumisen lapsiin niin, että jokainen valitsee yhden kortin, joka kuvaa jotain kivaa asiaa koulussa. Samalla alat saada tietoa jo itse aihepiiristä.

Tutustuminen voi tapahtua myös kevyesti juttelemalla niitä näitä tai tarttumalla lasten aloitteisiin. Kun juttelet lapsia kiinnostavista aiheista, opit hiukan tuntemaan heitä ja välillenne syntyy luottamusta. Saat myös tietoa lasten tavasta kommunikoida. Lapsille syntyy kokemus, että olet oikeasti kiinnostunut juuri heistä ja heidän ajatuksistaan.

Joskus lapsi kertoo tärkeimmät asiansa viiden minuutin aikana, ja toisinaan tuntikin on liian lyhyt. Lapsiryhmässä on usein hyvin eritahtisesti toimivia lapsia. Kannattaa huomioida, mitä toimimisen mahdollisuuksia niillä lapsilla on, jotka ovat jo aiemmin valmiita. Onko tilassa pelejä tai leluja, joiden luokse heidät voi ohjata? Tai voivatko he lueskella kirjaa tai tehdä läksyjä? Tärkeää on myös se, että ne, jotka haluavat syventyä, saavat tehdä rauhassa tehtävät loppuun.

Pienten kohdalla keskittyminen tehtäviin on usein melko lyhytjänteistä (poikkeuksiakin on, varsinkin jos kuuleminen perustuu leikkimiseen!). Nuoret saattavat taas innostua juttelemaan itselleen tärkeästä aiheesta pitkänkin ajan. Suosittelemme myös välileikkejä, herkkuhetkiä, happihyppelyä tai taukojumppaa, jos tarkoitus on tehdä monta tehtävää. Ja miksei herkkuhetken tai happihyppelynkin aikana voi tulla esiin tärkeitä ajatuksia. Kannattaa pyytää lupa myös vapaamuotoisissa hetkis-

sä käytyjen keskustelujen kirjaamiseen: ”Tuohan olikin tärkeä ajatus, saanko kirjata sen ylös!”

HYVÄKSI HAVAITTUJA TYÖKALUJA LASTEN KANSSA TOIMIMISEEN

Seuraavassa esitellään erilaisia työkaluja, joilla voit tavoittaa lasten kokemuksia ja mielipiteitä. Usein on hyvä käyttää useita työkaluja samaan aikaan. Esimerkiksi ryhmäkeskusteluissa piirtäminen on hyvä lisä ja mahdollistaa monenlaisen osallistumisen.

Työkalut on jaoteltu pienille lapsille (noin 3–6-vuotiaat), kouluikäisille ja nuorille. Kaikkia menetelmiä voi kuitenkin soveltaa kaikenikäisten kanssa. Monia näistä menetelmistä voi käyttää myös etäyhteyksien päästä. Esimerkiksi kaikenlaisia kyselyitä voi tehdä lapsille ja nuorille jo tutuilla alustoilla (Snapchat, Instagram, TikTok, Facebook jne.). Järkevintä on käyttää jo olemassa olevia ja seurattuja tilejä, jotta viesti tavoittaa lapset ja nuoret. Nimettömiä kirjoitelmia, valokuvia, satuja ja musiikkia on helppo pyytää myös sähköisesti, kunhan lupa-asiat on varmistettu.

Pienille lapsille

Piirtäminen ja kuvat

Piirtämistä käytetään paljon lapsivaikutusten arvioinneissa. Lapsia voi pyytää piirtämään kuvia vaikkapa keskusta-alueesta, koulun pihasta tai puistosta. Olenainen tieto piirtämisessä tulee siitä, kun kuuntelee, mitä lapsi kertoo piirtäneensä kuvaan ja miksi. Lapset saattavat kertoa tärkeitä ajatuksiaan jo piirtämisen aikana, joten lapsia kannattaa jututtaa jo silloin.

Jos piirtäminen ei ole lapselle mahdollista tai mieluisaa, lapsi voi kertoa mielipiteitään valmiiden kuvien avulla. Aikuinen voi esimerkiksi ottaa kuvia leikkipuiston välineistä, ja lapsi valitsee niistä mieluisimmat. Lapsi voi myös huomata, että kuvista ei löydy sellaista, josta hän haluaa sanoa jotain, ja niitä voidaan silloin piirtää tai kirjoittaa yhdessä.

Piirtämistä kannattaa käyttää tukena myös silloin, kun aikuinen tekee muistiinpanoja ryhmäkeskustelusta ja kun hän kertoo lapsille, mitä hän on heiltä oppinut. Lapset voivat piirtää perinteisin tavoin kynällä paperille, mutta yhtä lailla voi piirtää tabletilla tai liitutaalulle.

Sadutus

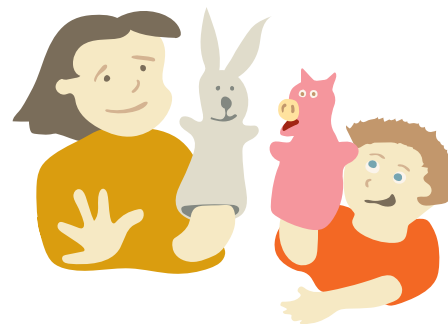
Sadutuksessa lapsi tai lapsiryhmä kertoo tarinan, jonka aikuinen kirjoittaa sellaisenaan muistiin. Jos lapsi ei ilmaise itseään sanoilla tai hänen suomen kielen taitonsa on heikko, sadutusta voi tukea esimerkiksi leluilla tai Papunetin kuvilla. Tärkeintä on, että lapsi saa kertoa aiheesta juuri sellaisen sadun kuin haluaa, eikä aikuinen ohjaile tai muuta lapsen kertomaa. Sadulle voi kuitenkin antaa valmiin aiheen, vaikkapa ”paras koulumatka” tai ”hyvä kirjastoretki”. Jos lapsi antaa luvan lukea sadun ääneen muulle ryhmälle, syntyy usein hyvää keskustelua, ja tämä syventää aikuisen ymmärrystä.

Lapsi saa halutessaan tarinan mukaansa. Lapselta tulee pyytää lupa, jos tarina jää saduttajalle. Lapselle tulee kertoa, mihin tarkoituksiin sitä käytetään ja kenelle sitä luetaan ja näytetään. Lapsella on oikeus kieltäytyä siitä, että satu luovutetaan tai luetaan muille. Lapsia voi saduttaa myös ryhmässä niin, että he kertovat yhteisen tarinan jostain itse valitsemastaan aiheesta.

Käsinukkehaastattelu

Haastattelu on aikuisille luonteva tapa selvittää toisen kokemuksia ja näkemyksiä, mutta lapsille se on usein hankalampi. Lapset saatta-

vat esimerkiksi ajatella, että kysymyksiin on oikea ja väärä vastaus. Siksi arjessa käydyt vapaamuotoiset keskustelut saattavat toimia haastattelutilanteita parempana tiedonkeruun tapana. Haastattelujen sijaan puhummekin usein keskusteluista etenkin pienempien lasten kohdalla.

On kuitenkin myös lapsia, jotka mielellään osallistuvat haastatteluihin, ja niistä voi pienillä asioilla tehdä lapsiystävällisiä. Pienten lasten kanssa voi käyttää käsinukkea, joka haastattelee lapsia. Käytä avoimia ja yksinkertaisia kysymyksiä ja mieluiten sellaisia sanoja, joita lapsi itse käyttää.

Esimerkiksi päiväkotiin tai kirjastoon voi tulla vierailemaan käsinukke, joka kyselee lapsilta: ”Mikä täällä on kivaa, entä mikä on kurjaa?”, ”Mitä haluaisit näyttää minulle, ja mihin minun ei kannata mennä?” Usein lapsi kertoo käsinukelle omista kokemuksistaan ja esittelee paikkaa ja itselleen tärkeitä asioita siellä. Tutun tekemänä haastattelutilanne ei välttämättä jännitä yhtä paljon kuin vieraan.

Kartta-arviointi

Kartta-arvioinnin avulla voi selvittää lasten mielipidettä tiloista ja alueista. Menetelmää voi hyödyntää myös lapsille tarkoitettujen uusien tilojen tai alueiden suunnitteluvaiheessa. Tee kartta valmiiksi tai tee se lasten kanssa yhdessä. Valitse tapa, jolla kartalle voidaan tehdä merkintöjä, esimerkiksi tarrat, hymynaamat tai plus- ja miinusmerkit.

Kulkekaa lapsen kanssa tilassa ja katsokaa karttaa. Esitä lapselle kysymyksiä ja kehoituksia: ”Mikä kohta tuo iloa?”, ”Merkitse kohta, josta et pidä”, ”Merkitse paikka, missä sinun on hyvä olla.” Käy lopuksi kokonaisuus läpi lapsen tai ryhmän kanssa. Tämän jälkeen on mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä: ”Ymmärsinkö oikein?”, ”Tarkoititko tätä?”, ”Kertoisitko tästä lisää?”

Hyvänäkökiikarit ovat myös mainio tapa selvittää lasten ajatuksia tiloista ja alueista. Lapsi tekee hyvänäkökiikarit sormistaan tai vesipaperirullista ja katselee eri suuntiin. ”Missä suunnassa on kivan näköinen paikka?”, ”Mikä näyttää pelottavalta?” Samaa periaatetta voi toteuttaa myös pyytämällä lapsia koskettamaan erilaisia paikkoja tilassa tai alueella.

Leikkiminen

Lapset rakastavat omaehtoista leikkimistä. Havainnoimalla lasten leikkiä saa usein tärkeää tietoa lapselle merkityksellisistä asioista. Päätöksentekoa koskevassa kuulemisessa voi hyödyntää leikkilisiä tapoja ja kokeilla myös ohjattua leikkiä, joka eroaa lasten vapaasta ja omaehtoisesta leikistä. Voisivatko lapset rakentaa legoilla unelmien kaupungin, luoda pikkueläimille uuden koulurakennuksen tai näyttää leikkiessään, mitä nukke tarvitsee, jotta sillä on turvallinen olo lastenkodissa tai sosiaalityöntekijän neuvottelussa?

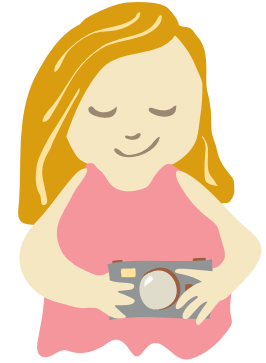
Havainnointi

Kun tutustut lapsille tärkeisiin asioihin jossain palvelussa tai paikassa, on hyvä seurata, mitä lapset tekevät siellä. Missä paikoissa he viihtyvät? Mitä he eivät tee? Mitä he tekevät yksin, yhdessä tai aikuisten seurassa? Näitä asioita ylös kirjaamalla saat arvokasta tietoa. Kannustamme siihen, että havainnoinnin jälkeen menet juttelemaan lasten kanssa tekemistäsi havainnoista. Näin saat vastauksia miksi-kysymyksiin.

Kouluikäisille

Valokuvaus

Valokuvaus toimii kaikenikäisten lasten kanssa. Anna lapselle kamera tai puhelin ja pyydä häntä ottamaan kuvia. Voitte lähteä ryhmänä kävelyllä ja keskustella kävelyllä otetuista valokuvista yhdessä. Lapsia voi innostaa ottamaan kuvia esimerkiksi paikoista tai esineistä, jotka ovat mukavia ja turvallisia tai jotka tuntuvat pelottavilta ja kurjilta. Valokuvaus voi toimia esimerkiksi viherympäristön tai katujen suunnittelussa: Tarvitaanko johonkin kohtaan valaistusta? Voisiko leikkipaikka olla kauempana kadusta?

Kuopion Perheentalolla järjestetyssä Perheraadissa lapsille annettiin mahdollisuus kertoa itse ottamallaan valokuvalla, mikä Perheentalolla on mukavaa ja tylsää. Eräs alle kouluikäinen lapsi otti mukavaan kuvaan ohjaajamme ja tylsään kuvaan ruokalautasen. Kuvaamisen aikana hän kertoi, että Merja on kiva, mutta hän ei tykkää siitä, että pitää syödä ruoka loppuun.

Kuvakollaasi

Kuvakollaasiin voi tehdä monenlaisista aiheista, kuten vaikkapa ”Minun neuvolakäyntini”, ”Meidän iltapäiväkerho” tai ”Kotikaupunkini”. Lapsia voi pyytää liimaamaan kartongille lehtileikkeitä tai tulostettuja kuvia tietyllä teemalla. Kuvakollaasiin voi lisäksi piirtää ja kirjoittaa. Aikuinen voi kirjoittaa lasten kuvien viereen, miksi lapset ovat kyseiset kuvat valinneet. Vaihtoehtoisesti aikuinen voi tehdä kuvakollaasiin valmiiksi ja pyytää lapsia merkitsemään hymynaamoilla kivoja asioita, tyhmiä asioita ja asioita, jotka ovat ok.

Näytelmät ja niiden yhteinen läpikäynti

Mielikuvitusmaailmaan hyppääminen saattaa avata uudenlaisia näkökulmia. Aikuinen voi suunnata näytelmän aihetta siihen suuntaan, mistä on tarvetta kerätä tietoa. Lapset voivat suunnitella ja toteuttaa näytelmän, jonka käännteistä ja ratkaisuehdotuksista voidaan käydä keskustelua sen aikana tai jälkikäteen. Näytelmiä voi tehdä pienryhmissä, jotta useampi pääsee osallistumaan. Aiheena voi olla vaikka bussilinjojen tai bussilippujen hintojen muuttuminen, ja näytelmissä voidaan näyttää, miten erilaiset päätökset vaikuttaisivat lasten elämään. Mitä jos bussi ei enää kulkisikaan aamuisin tai lippu maksaisi enemmän? Erilaiset palvelukohtaamiset ovat myös oivallisia näyteltäviä aiheita.

Minun mielestäni -kuvat

Minun mielestäni -kuviissa pohditaan llojen auringon avulla kivoja asioita, Harmitusten haamun kautta kurjia juttuja ja Toiveiden puun avulla asioita, joita lapsi toivoisi. Lapsi tai aikuinen voi piirtää tai maalata kuvat itse, ja ne voi myös tulostaa Pelastakaa Lapset ry:n sivuilta: https://pelastakaaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2018/04/13161917/Hahmot_A2.pdf. Kuvia voi käyttää monella tavoin. Esimerkiksi sairaalan päivystysreissun jälkeen lasta voi pyytää kertomaan, mikä oli kivaa, mikä kurjaa ja mitä hän toivoisi. Lapsiryhmän kanssa voi rakentaa seinälle isot kuvat, joihin jokainen merkitsee

omat näkemyksensä yhteisesti nähtäväksi. Aiheena voivat olla vaikka lähimetsä, harrastusmahdollisuudet tai kirjaston palvelut. Minun mielestäni -kuvat ovat erittäin toimivia myös pienten lasten kanssa.

Nuorille

Ryhmäkeskustelut

Osa nuorista on kiinnostuneita ja kykeneviä ilmaisemaan omia näkemyksiään sanallisesti. Tällöin helpoin tapa sekä järjestäjälle että osallistuville nuorille on yhteinen vapaa keskustelu. Yhteiskunnalliset asiat kiinnostavat monia nuoria, ja heidän kanssaan on tärkeä keskustella niitä koskevista päätöksistä. Mitä nuoret haluaisivat sanoa päättäjille, jotka suunnittelevat maksutonta toisen asteen koulutusta? Mitä etuja ja haittoja siitä voisi olla?

Ryhmässä käytävän keskustelun on hyvä perustua vapaaehtoisuuteen. On varmistettava, että ryhmässä on turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jotta jokainen uskaltaa sanoa ajatuksensa ääneen. Keskustelun vetäjällä on tärkeä rooli, sillä hän jakaa puheenvuoroja ja mahdollistaa eri tavoin kertomisen ja myös erilaisten näkökulmien nostamisen esiin. – Ryhmäkeskustelun voi tehdä myös erilaisissa verkko-palveluissa.

Kyselyt

Kyselyt ovat hyvä tapa saada nopeasti tietoa ilmiöistä, joita lasten ja nuorten elämässä on, eikä niihin vastaaminen vie nuorelta-kaan liikaa aikaa. Monet nuoret

vastaavat kyselyihin mielellään nimettömästi ja esimerkiksi puhelimen-
sa kautta. Vastausprosentti on usein korkea, etenkin, jos kyselyyn vas-
tataan ohjatusti esimerkiksi koulutunnin aikana.

Kyselyissä on olennaista luoda hyvät kysymykset, jotka vastaavat
tarpeeseen, ja testata kysymysten toimivuus lasten ja nuorten kans-
sa yhdessä. Kyselyissä voi vaihdella monivalintakysymyksiä ja avoi-
mia kysymyksiä. Laajaan tiedonkeruuseen kysely on kätevä ja helpoin
menetelmä, mutta syvempää ymmärrystä saa muita menetelmiä käyt-
tämällä. Älä tee kyselystä liian pitkää ja puuduttavaa, jotta vastausmo-
tivaatio pysyy yllä loppuun saakka.

Kyselyiden etuna on se, että ne kokoavat suuren määrän vastauksia
yhteen ja tietoa on helppo käsitellä. Voit myös esimer-
kiksi löytää ryhmähaastattelujen tärkeät teemat
tekemällä ensin aihepiiristä mobiilikyselyn.

Musiikki

Nuoret voivat tehdä sanoituksia tai sävellyk-
siä itselleen merkityksellisistä asioista. Esi-
merkiksi lasten- tai nuorisokodissa asuvat
nuoret voivat ilmaista ajatuksiaan
räppäämällä tai keksimäl-
lä riimejä siitä, miten
he kokevat tulevan-
sa kuulluiksi tai
miten heistä pide-
tään huolta. Mitkä
asiat tuntuvat vai-
keilta arjessa? Mitä tukea
ja apua he kaipaisivat? Mikä
toimii?

Sarjakuva

Nuoret voivat piirtää sarjakuvia itse alusta pitäen tai jatkaa aikuisen
piirtämistä muutamista ruuduista eteenpäin. Tämä voi toimia parhai-
ten nuorten kanssa, joiden tietää olevan kiinnostuneita ilmaisemaan
ajatuksiaan piirtämällä. Aiheena voi olla esimerkiksi juuri maahan tul-
leiden näkemykset vastaanottokeskuksen toiminnasta. Kuvaan ei tarvi-
ta aina sanoja mukaan, ja silti nuoren ajatukset voivat välittyä aikuisil-
le. Miltä arki näyttää nuoren silmin? Miltä Suomen järjestelmä näyttää
hänen näkökulmastaan?

Kirjoitelma

Nuoria voi pyytää kirjoittamaan aiheesta, josta ollaan tekemässä lap-
sivaikutusten arviointia. Jos kyseessä on esimerkiksi nuorisopsykiatrian
palvelut, heitä voidaan pyytää kirjoittamaan omista kokemuksistaan,
esimerkiksi aiheesta ”Paras muistoni avun saannista” tai ”Ikävin muis-
toni avun saannista”.

Aiheeksi sopisivat myös esimerkiksi alueen kulttuuripalvelut nuorille:
mitkä ovat merkityksellisiä paikkoja, ja mikä ei tunnu itselle tärkeäl-
tä? Aikuinen voi auttaa kertomalla alueen palveluista etukäteen. Mitkä
niistä kuuluvat nuoren arkeen ja mitkä eivät? Nouseeko jokin palvelu
nuorille erityisen merkitykselliseksi?

*Jyväskylän liikuntapalveluissa tehtiin vaikutusten ennakoar-
viointia suunnitteilla olleesta ulkoliikuntapuistosta. Huomattiin,
että nuoret olivat iso käyttäjäryhmä liikuntapalveluissa, joten
asiasta haluttiin kysyä myös heiltä. Se tehtiin ylemmän ammat-
tikorkeakoulun opinnäytetyönä (Soanvaara, 2018), jossa kerä-
ttiin 13–20-vuotiaiden nuorten kirjoitelmia. Kirjoitelmista selvisi
mm., että nuoret toivoivat ulkoliikuntapuistoon paikkaa myös
aikatauluista vapaalle olemiselle ja ajanvietolle. Opinnäytetyö
on hyvä mahdollisuus kerätä aineistoa ja tehdä analyysia.*

KIITÄ LAPSIA OSALLISTUMISESTA!

Kiitä lapsia aina vähintään sanallisesti osallistumisesta. Kiittää voit myös pienellä muistamisella, herkkutuokiolla tai yhteisellä pelihetkellä. Kysy myös palautetta siitä, miltä työskentely tuntui. Mikä oli kivaa? Mikä oli kurjaa? Mikä jäi mieleen? Jäikö jokin tärkeä asia puhumatta?

Palautetta voit kysyä tilanteen ja lasten iän mukaan monin eri tavoin. Käytettävissäsi ovat esimerkiksi:

- hymynaamat ja fiiliskortit
- peukkupalaute
- nimetön kysely paperilla tai mobiilisti
- janalla liikkuminen väitteiden pohjalta: ”Oli hauskaa!”, ”Tuntui tärkeältä”, ”Oli tylsää”, ”Haluaisin tehdä uudelleen”
- sanallinen palaute.

Anna lapsille mahdollisuus olla jälkikäteen yhteydessä sinuun tai johonkin aikuiseen, jos aihe jää mietittävään tai lapsi haluaa lisätä jotain.

LASTEN TIEDON KOKOAMINEN JA TIEDON PALAUTTAMINEN LAPSELLE

Lasten kuulemisen jälkeen on tärkeä käsitellä syntynyttä aineistoa rauhassa esimerkiksi työryhmän kesken. Mukana voi olla myös lapsia ja nuoria. Aineistoa voi esimerkiksi teemoitella, koota miellekartoiksi, visuaalisoida tai lähestyä erilaisten kysymysten näkökulmasta.

Pohdi erityisesti:

- Mitä lapset ovat halunneet aiheesta kertoa?
- Mikä aineistossa toistuu?
- Mikä sinut yllättää?
- Onko lasten vastauksissa eroja, joita on hyvä huomioida? Esimerkiksi erilaisiin lapsiryhmiin kohdistuvat vaikutukset on tärkeä tunnistaa. Kiinnitä erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin.
- Miten lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet näkyvät lasten vastauksissa?

Harjuniityn koulussa Nokialla tehtiin lapsivaikutusten arviointi jonkin aikaa toiminnassa olleesta yhtenäiskoulusta. Arvioinnista tehtiin myös opinnäytetyö (Lappalainen ym 2018). Havaittiin, että eri kohderyhmien näkemyksissä oli yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja, jotka liittyivät vahvasti edustettuun kohderyhmään. Niiden tunnistamista tuki vertailutaulukko, johon vastaukset koottiin teemoittain ja kohderyhmittäin. Vastauksissa puhuttiin terveydestä (linkittyy turvallisuuteen ja onnettomuuksiin), ihmisuhteista (mahdollisuus eri-ikäisten lasten sosiaalisten suh-

teiden ylläpitoon), tilan riittävydestä leikkimiseen ja liikkumiseen sekä arjen sujuvuudesta (esimerkiksi toistuva odottelu).

Kun aineistosta syntyy jonkinlainen kokonaiskuva, tee siitä yhteenveto. Parasta on, jos pystyt tekemään yhteenveton saman tien lapsiystävälliseksi versioksi. Yhteenveto voi olla esimerkiksi:

- 1–5 minuutin video
- visualisointi lapsilta opitusta ja tiedon vaikutuksista
- kirje, jonka lapsille tuttu aikuinen lukee lapsille.

Lasten kuulemisen jälkeen on tärkeä käsitellä syntynyttä aineistoa rauhassa esimerkiksi työryhmän kesken.

Lastensuojelun Keskusliiton Perheet keskiöön -hanke yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n ja Lempäälän kunnan kanssa kokosi videon muotoon pienten lasten ajatuksia siitä, millainen on unelmien perhekeskus. Miltä siellä näyttää, tuntuu ja kuulostaa? Mitä siellä tapahtuu? Mitä siellä ei tapahdu? Video kuvitettiin piirroskuvilla. Se kokosi yhteen sen, mitä lapsilta on opittu.¹¹

Lempäälän kunta toteutti Pelastakaa Lapset ry:n kanssa myös laatumittarin, joka kokoaa lasten ajatuksia hyvästä kohtaamispaikasta. Tämä kuvitettiin piirroksiksi ja kiinnitettiin kohtauspaikan seinälle, niin että sitä voi tutkia lasten kanssa. Laatumittaria hyödynnetään myös, kun tehdään kunnan palveluja koskevia päätöksiä.¹²

Muista lyhyesti kuvata myös se, missä tilanteessa ja miten lasten näkemykset on koottu. Näin ulkopuolinen voi arvioida, miten tilanne ja kysymykset vaikuttavat lasten vastauksiin. Sitaattien irrottaminen kontekstista voi aiheuttaa väärintulkintoja.

Lasten tuotoksia kannattaa ainakin osittain esitellä myös kuvina, jotta voit perustella tulkintoja. Myös lasten käyttämiä sanoja ja kerrontaa kannattaa säilyttää ainakin esimerkinomaisesti aineistossa yksityisyydensuoja huomioon ottaen.

Aikuiset helposti kadottavat olennaisen lasten kertomasta viemällä asioita liikaa ylätasolle. Siksi on hyvä säilyttää sekä teemoittelu että esimerkkejä, millaisten lasten ilmausten perusteella teema on luotu. Hyvällä dokumentoinnilla voi osoittaa, miten kuuleminen on tehty ja

miten tietoa on tulkittu – näin se on luotettavampaa. Kerro myös siitä, mitä ei ole huomioitu, ja ilmoita, jos tietty tärkeä lapsiryhmä on jäänyt kuulematta. Vaikutusten arvioinnissa on tärkeää tietää, jos jotain olennaista tietoa puuttuu.

Muista, että lasten mielessä ei ole samanlaisia raja-aitoja kuin meillä aikuisilla. Joskus aikuiset voivat ajatella, ettei lapsen kertoma asia liity aiheeseen. Silloin kannattaa kuitenkin pysähtyä varmistamaan, onko oma käsitys totta vai voiko asia kuitenkin olla lapselle tärkeä.

Lapsilla on oikeus saada tietoa siitä, miten heidän vastauksensa on koottu, mutta myös siitä, miten niitä on huomioitu. Kannattaa kysyä jo kuulemistilanteissa lapsilta ja nuorilta vinkkejä siihen, mitä kautta ja missä muodossa lapset ja nuoret toivovat saavansa siitä tiedon. Älä koskaan unohda palauttaa tietoa lapsille ja kertoa, mistä se löytyy.

11 Katso video: <https://www.youtube.com/watch?v=tAfhMgwh-M8>

12 Laatumittari: <https://www.lempaala.fi/sosiaali-ja-terveys/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perhekeskuspalvelut/perhetuvot/>

Lopuksi

Lapset elävät arjessaan aikuisten päätöksiä todeksi. On valtava määrä asioita ja päätöksiä, jotka koskettavat lapsia. Vaikutukset eri lapsiryhmiin voivat olla erilaisia. Saatamme helposti unohtaa asettua lapsen asemaan ja katsoa päätöksiä sieltä käsin.

Päätöksiä ei voi tehdä vaikuttavasti, jos lapset ja heidän kokemuksensa arjesta ja elämästä ohitetaan. Lapsilla on lakisäätäinen oikeus osallistua. Käytettävissä on monenlaisia lapsistävällisiä toimintatapoja, ja useilla ammattilaisilla on taito tavoittaa eri-ikäisten ja erilaisten lasten kokemuksia ja tarpeita.

Lapsivaikutusten arviointi yhdistyy muihin vaikutusarviointeihin¹³, eikä lasten näkökulmia kannata nähdä kilpailevina muiden näkökulmien kanssa. Usein lapsille hyvä voi olla kaikille hyvä.

Lähde siis rohkeasti tutustumaan lasten maailmaan ja ihmettelemään heidän kanssaan! Näin voit olla vaikuttamassa siihen, että lapset otetaan mukaan heitä itseään koskevaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon kumppaneina eikä ainoastaan päätöksenteon kohteina. Voit kokea omankin työsi merkityksellisempänä.

Koska lapsellakin on mielipide.

Ei ne oo vaan aikuisten asioita.

Ne on lasten elämää!

Lasten kokemukset osallisuudesta ja vaikuttamisesta syntyvät siitä, että heillä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa aidosti itselleen tärkeissä asioissa pienestä pitäen. Tämä kokemus kantaa parhaimmillaan pitkälle ja opettaa sekä omien mielipiteiden arvoa että toisten ihmisten kuuntelun merkitystä.

13 Esim. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/hyvinvointijohtaminen/paatosten-vaikutusten-ennakkoarviointi#IVA>

Sanastoa lapsiystävällisesti

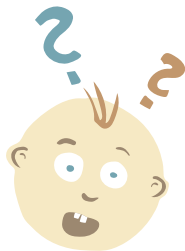
Tähän sanastoon on koottu vaikeita sanoja, joita kuitenkin saattaa joutua käyttämään lapsivaikutusten arvioinnissa. Lista ei ole kaiken kattava, mutta voit koettaa selittää samalla tavalla juuri sinun aiheeseesi liittyviä vaikeita sanoja. Voit testata etukäteen jonkun tutun lapsen kanssa ymmärtääkö hän, mistä aiot puhua!

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi on kyllä melkoisen vaikea sana! Se on meille aikuisillekin vaikea ymmärtää. Se tarkoittaa sitä, että lapsilla on oikeus vaikuttaa päätöksiin, joita Suomessa tehdään. Päätökset voivat liittyä monenlaisiin lasten elämän asioihin, kuten vaikkapa kouluihin, päiväkoteihin, leikkipaikkoihin, metsiin ja puistoihin. Isojen moottoriteiden tai kauppakeskuksen rakentamisella on väliä lapsille.

Myös luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyvät päätökset liittyvät lapsiin. Lisäksi esimerkiksi Suomen lait vaikuttavat lasten elämään.

Suomi on yhtä lailla lasten kuin aikuistenkin. Oikeastaan ei ole mitään asioita, jotka eivät yhtään liittyisi lapsiin. Siksi aikuisten tehtävä on aina miettiä, mitä vaikutuksia tulevalle päätöksellä on lasten elämään ja mikä olisi paras päätös lasten näkökulmasta. Kaikilla lapsilla on oikeus

omaan mielipiteeseen, eikä kaikkien lasten ajatus ole samanlainen. Meidän aikuisten on tärkeää pysähtyä kuulemaan, mitä juuri sinä mietit tästä asiasta. Lapsivaikutusten arvioinnissa lapsilta ja aikuisilta saatu tieto yhdistetään ja aikuiset päättävät tiedon pohjalta, miten toimitaan. Lapsilla on oikeus kuulla, millainen päätös on tehty ja miten lasten ajatukset on huomioitu.

Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsia varten on tehty ihan oma sopimus erilaisista oikeuksista, joita lapsilla on. Se on käytössä melkein kaikissa maailman maissa.

Aikuisten tehtävä on varmistaa, että kaikilla lapsilla on nämä oikeudet. Vaikka sopimuksessa puhutaan lapsista, niin se tarkoittaa myös vauvoja ja nuoria eli kaikkia 0–17-vuotiaita. Sopimuksessa on 54 kohtaa eli artiklaa. Sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus

mm. leikkiin, huolenpitoon, kouluun, ruokaan, kotiin, lääkkeisiin ja siihen, että lapsi saa olla turvassa. Jokaisella lapsella on myös oikeus kertoa, mitä mieltä hän on asioista, ja aikuisten on otettava lasten mielipiteet huomioon. Sopimuksessa todetaan myös, että kaikki lapset ovat samanarvoisia ja kaikkia lapsia tulisi kohdella yhtä hyvin.

Kunta

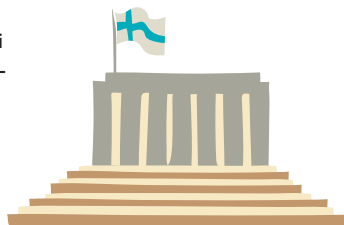
Kunnalla tarkoitetaan jotakin rajatua aluetta, ja kuntalaiset ovat sillä alueella asuvia ihmisiä. Joskus kaupunki ja kunta tarkoittavat samaa asiaa (esimerkiksi Helsinki, Tampere ja Oulu). Kuntalaiset valitsevat ihmisiä tekemään päätöksiä juuri sen

kunnan asioista. Kunnan tehtävänä on järjestää siellä asuville ihmisille esimerkiksi koulut, päiväkodit, vanhustenhoito, kirjastot jne. Kunnassa tehdään päätöksiä, jotka liittyvät myös lapsiin.

Päätöksenteko Suomessa

Päätöksenteko on valitsemista eri vaihtoehtojen välillä. Suomen kaupungeissa ja kunnissa pitää koko ajan tehdä päätöksiä, jotka liittyvät esimerkiksi rakennusten rakentamiseen, purkamiseen, ihmisten työhön, kouluihin, päiväkoteihin, liikuntapaikkoihin ja metsiin. Eduskunnassa tehdään

päätöksiä, jotka koskevat koko Suomea ja kaikkia suomalaisia. Kaupungeissa ja kunnissa taas tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat juuri sen alueen ja kaupungin asukkaiden elämään. On tärkeää, että kuunnellaan niiden ihmisten ajatuksia, joita päätös koskee. Jos esimerkiksi ollaan tekemässä päätöstä siitä, että luistelukentällä luistelusta aletaan kerätä maksuja, niin päätöksentekijöiden olisi tärkeä ensin tietää, mitä luistelukentällä käyvät ihmiset tästä ajattelevat.

Budjetti = talousarvio

Tällä tarkoitetaan sitä, että mietitään, kuinka paljon rahaa tarvittaisiin johonkin asiaan. Budjetti pitää tehdä aina, jos vaikka rakennetaan uutta tai korjataan vanhaa.

Jos pitää rakentaa uusi koulu, niin pitää laskea etukäteen, kuinka monta miljoonaa euroa siihen tarvitaan. Budjetissa huomioidaan myös se, kuinka monta ihmistä tarvitaan työskentelemään vaikka päiväkodissa, koulussa tai muissa palveluissa ja minkä verran rahaa täytyy varata, että kaikki nuo ihmiset voivat työskennellä. Asiat maksavat yleensä tosi paljon, ja puhutaan sadoista tuhansista, miljoonista tai kymmenistä miljoonista euroista. Jokaisen vuoden aikana seurataan tarkasti, mihin budjetissa on varattu rahaa ja mihin ei. Lopuksi katsotaan, pitikö alkuperäinen talousarvio paikkaansa vai maksoivatko asiat enemmän tai vähemmän kuin oli suunniteltu.

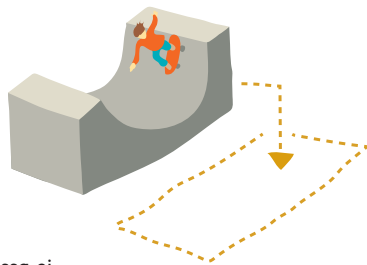
Lain valmistelu

Laki tarkoittaa sääntöjä, joita jokaisen suomalaisen on pakko noudattaa tai totella. On esimerkiksi laki siitä, että jokaisen suomalaisen lapsen on päästävä kouluun ja aikuisten tehtävä on pitää huolta siitä, että kaikki lapset pääsevät kouluun. Lain valmistelu tarkoittaa sitä, että Suomessa ollaan tekemässä uusia lakeja tai muuttamassa vanhoja lakeja. Lakeja ei saa muuttaa noin vain, vaan aina pitää kysyä tosi monilta ihmisiltä, minkälainen uusi laki voisi olla. Jos muutettava laki koskee lapsia (esimerkiksi, että lasten pitää päästä neuvolaan tai saada koulussa ilmaiset koulukirjat), niin lapsilta pitäisi aina kysyä myös mielipide. Jos vaikka oltaisiin valmistelemassa lakia siitä, että jokaisen lapsen pitää saada yksi ilmainen harrastus, niin pitäisi kysyä lapsilta, mitä te ajattelette asiasta ja miten se uusi laki vaikuttaisi teihin.

Tilojen käytön suunnittelu

Tämä tarkoittaa sitä, että mietitään, miten jotakin tilaa, esimerkiksi kirjastoa, koulun pihaa tai ostoskeskusta, käytetään. Pohditaan, keitä siellä tilassa on ja mitä he siellä tekevät. Joskus voi olla vaikka sellainen tilanne, että lähikirjastossa ei käy hirveästi ihmisiä ja mietitään, voisiko kirjaston sulkea. Usein kirjastossa kuitenkin käy joitakin ihmisiä, ja heiltä olisi tosi tärkeää kysyä, mitä he ajattelevat sulkemisesta. Tai jos vaikka koulussa ollaan purkamassa seinä ja halutaan tehdä yhteinen iso tila, jossa opiskelee enemmän oppilaita, olisi tärkeää kysyä niiltä oppilailta ja opettajilta, jotka siellä tilassa tulevat viettämään aikaa, mitä he ajattelevat muutoksesta ja miltä tuntuisi, jos niin tehtäisiin.

Palveluverkko

Palveluverkko tarkoittaa kunnan tai kaupungin kaikkia palveluita, jotka on tarkoitettu siellä asuville ihmisille. Erilaisia palveluita ovat esimerkiksi

- varhaiskasvatus ja koulutus (päiväkodit, koulut)
- terveyspalvelut (neuvola, terveyskeskus, sairaala)
- liikunta- ja kulttuuripalvelut (uimahalli, urheilukentät, kirjastot ja museot)
- auttamispalvelut (lastensuojelu, perheneuvolat, puheterapia)

Jos sanotaan, että palveluverkkoa halutaan uudistaa joitakin osin, niin se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tarkastellaan kaikkia liikuntaan liittyviä palveluita, joita kunnassa on.

Palvelutilanteet ja palvelukohtaukset

Palvelukohtaus tarkoittaa yleensä jonkun ammattilaisen tapaamista. Se voi olla esimerkiksi neuvolan työntekijä, koulun terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, psykologi, puheterapeutti tai vaikka kuraattori. Aikuisten tehtävä on suunnitella tapaaminen niin, että se olisi mahdollisimman mukava ja kiva tilanne teille lapsille, vaikka siellä puhuttaisiin myös vaikeista asioista tai annettaisiin rokotte samalla. Aikuiset tarvitsevat kuitenkin palautetta eli teidän lasten mielipidettä siitä, miltä teistä on tuntunut olla tapaamisessa ja mikä on ollut hyvää ja mikä mahdollisesti kurjaa. Niin me aikuiset voimme oppia paremmiksi ja tehdä parempia päätöksiä.

TÄMÄN OPPAAN TYÖRYHMÄ

Tämän oppaan kirjoittajat työskentelevät erilaisissa työtehtävissä Pelastakaa Lapsilla sen eteen, että lasten osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemukset arjessa ja päätöksenteossa voisivat vahvistua. Toivomme, että lapset saavat vaikuttaa ja osallistua heille tärkeissä asioissa itselleen luontevilla tavoilla. Meille on tärkeää, että lapsen oikeudet toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla.

Hanna Tulensalo, kehittämisspällikkö

Tiina-Maria Levamo, erityisasiantuntija

– lapsen oikeudet ja vaikuttamistyö

Janica Laimio, hankesuunnittelija, Arjesta voimaa -hanke

Reetta Kalliomeri, hankesuunnittelija, Arjesta voimaa -hanke

Liisa Törn, koordinaattori

Mia Ylhäinen, koordinaattori

Kuvitus ja taitto:

Tarmo Majasaari, www.majasaari.net

LÄHTEET

Alila Kirsi (2011) Lapsivaikutusten arviointi

– kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2011:7.

Custodio Ira (2016) Lapsivaikutusten arviointi – hyvistä

aikeista toiminnaksi. Nuorisotutkimus 34 (2016):1. 56-60.

Lappalainen, Minerva, Lindgren, Valtteri ja Vaittinen,

Tommi. 2019. Kouluikäisten kokemusten huomioiminen

suunnittelussa ja päätöksenteossa. Opinnäytetyö. Tampereen

ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/260659/Lappalainen_Minerva_Lindgren_Valtteri_Vaittinen_Tommi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Soanvaara, Pauliina. 2018. Hippoksen tuleva ulkoliikuntapuisto

nuorten toiveissa ja ajatuksissa omaehtoisen liikunnan näkökulmasta. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/150668>

Tulensalo, Hanna, Kalliomeri, Reetta ja Laimio, Janica (toim.). 2021.

Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Pelastakaa Lapset ry.

Lisätietoa lasten kanssa työskentelystä:
www.pelastakaalapset.fi/lapsilta-opittua

Pelastakaa Lapset